

Dobrzycki, Jerzy

Historia fizyki i astronomii

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 17/2, 413-414

1972

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

turalnej; W. I. Antopowa (ZSRR), *O rozwoju teorii przewodnictwa cieplnego w XIX w.*; A. N. Bogolubow (ZSRR), *Rozwój idei mechaniki maszyn w XX wieku*; M. I. Imanlijew, L. J. Kribošzejn (ZSRR), *Rozwój i stan współczesny równań całkowo-różniczkowych*; N. N. Krulikowski (ZSRR), *Dzieje rozwoju spektralnej teorii operatorów różniczkowych*; Z. A. Kuziczewa (ZSRR), *Z dziejów matematyki*; L. L. Kulwecan (ZSRR), *O próbach aksjomatyzacji czasu w mechanice klasycznej*; S. S. Kutateladze (ZSRR), *Problemy ruchu wirowego: rozwój idei i zastosowań*; L. J. Majstrow (ZSRR), *Główne etapy rozwoju maszyn liczących*; F. A. Miedwiediew (ZSRR), *Pochodna i całka w ich wzajemnym związku historycznym*; N. M. Mierkułowa (ZSRR), *Z dziejów kształtowania głównych pojęć dynamiki gazów*; I. A. Tiulina (ZSRR), *Dwa ujęcia budowy modelu ciała o zmiennej masie*. W Sekcji V został również wygłoszony referat W. Krajewskiego (Polska), *Przenikanie idei prawa statystycznego do nauki XIX wieku*.

Wśród referatów poświęconych poszczególnym uczonym (lub szkołom) znalazły się następujące: Bachelard (Francja), *O roli interpretacji w teoriach algebraicznych*; W. R. Hamilton, H. L. Burstyn (USA), *Leon Foucault: triumf intuicji nad matematyką*; R. S. Calinger (USA), *Listy Eulera do księżnej niemieckiej: przekaz myśli naukowej*; J. W. Dauben (Stany Zjednoczone), *Teoria liczb niewymiernych*; G. Cantor, E. Carolyn (Stany Zjednoczone), *Ch. S. Peirce i matematyka ekonomiczna*; J. Grattan-Guinness (W. Brytania), *Bertrand Russel i paradoksy logiki matematycznej*; E. McMullin (Stany Zjednoczone), *Zastosowanie metody hipotetyczno-dedukcyjnej przez Galileusza*; K. Stiegler (NRF), *Leibniz a geometrie nieeuklidesowe*; H. S. Tropp (Kanada), *Gauss i podstawowe twierdzenie algebry*; N. N. Hendrichson (ZSRR), *O pracach Gaussa w zakresie teorii liczb*; S. S. Demidow (ZSRR), *D'Alembert i teoria równań różniczkowych cząstkowych w XVIII w.*; S. N. Kiro (ZSRR), *Odessa szkoła podstaw matematyki*; A. A. Kisielow (ZSRR), *O pewnych zapomnianych ideach Eulera*; B. L. Łaptiew (ZSRR), *Poglądy Łobaczewskiego na rolę metody matematycznej w badaniu przyrody*; N. A. Slezkin (ZSRR), *Engels a współczesna mechanika*; O. B. Szejnin (ZSRR), *Newton a klasyczna teoria prawdopodobieństwa*; A. B. Szytkan (ZSRR), *O pewnym rękopisie matematycznym Newtona*. Ten niepełny przegląd wygłoszonych referatów świadczy o tym, że zainteresowania historyków matematyki i mechaniki bynajmniej nie skupiały się na dziejach nauki w ich własnych krajach.

Polska delegacja na Kongres była bardzo aktywna, odczuwało się jednak brak w niej historyków matematyki i historyków fizyki. W przygotowanym na kongres moskiewski tomiku referatów uczonych polskich z zakresu historii nauk matematyczno-fizycznych znalazły się wyłącznie prace z historii astronomii i historii chemii. Budziło to duże zdziwienie gospodarzy.

Władysław Krajewski

HISTORIA FIZYKI I ASTRONOMII

Na obrady Sekcji Historii fizyki i astronomii zgłoszono przeszło 50 referatów, przy czym przeważała tematyka astronomiczna (29 doniesień, wobec 22 referatów z fizyki). Historia fizyki była jednak bogato reprezentowana na kongresie w innych sekcjach (poświęconych np. historii fizyki nowożytnej, historii mechaniki) i na sympozjach kongresowych. Nie wszystkie zgłoszone referaty zostały ostatecznie na Kongresie przedłożone, a w programie obrad wprowadzone były pewne zmiany.

Przy szerokim uwzględnieniu tematyki fizycznej w innych imprezach Kongresu obrady Sekcji VIB (Historia fizyki i astronomii) skoncentrowane były tematycznie wokół historii fizyki XVIII i XIX w. Genezę nowoczesnej fizyki analizowali

O. A. Leźniewa (ZSRR) w ciekawym studium porównawczym o początkowym okresie rozwoju fizyki w Rosji i w Stanach Zjednoczonych oraz W. F. Cannon (Stany Zjednoczone), referujący wyodrębnianie się we Francji, w początkach XIX w. fizyki jako samodzielnej dyscypliny akademickiej. D. S. Minczenko (ZSRR) przedstawił ścieranie się newtonowskiej i kartezjańskiej fizyki w pracach petersburskiej Akademii Nauk w I połowie XVIII w. zakończone zwycięstwem newtonianistów. K. Stiegler (NRF) wskazywał na źródła laplace'owskiego determinizmu w pracach Boszkowicza i (pośrednio) Leibniza.

Z opracowań szczegółowych wymienić trzeba zgłoszony na kongres interesujący referat L. M. van Broeckpovena (Belgia) o badaniach Younga nad interferencją oraz P. P. Witkiewiczusa (ZSRR) omawiający badania nad magnetyzmem prowadzone w Wilnie przez Stefana Stubielewicza w latach 1805—1814.

W grupie referatów astronomicznych tylko nieliczne miały za temat wcześniejsze epoki dziejów tej dyscypliny. A. S. Abramian (ZSRR) zreferował podstawy starożytnego kalendarza ormiańskiego o długości i podziale roku analogicznych do kalendarza egipskiego ($12 \times 30 = 5$ dni). G. Rosińska mówiła o instrumentalnych traktatach astronomicznych z Krakowa, a A. Kempfi przedstawił stan pracy nad edycją kopernikowskiego *Listu do Bernarda Wapowskiego*.

Większość referatów świadczyła o skupieniu uwagi historyków nauki na pierwszych stuleciach nowożytnej astronomii. Na wspomnienie zasługują przede wszystkim nowe ustalenia zawarte w referatach T. B. Settle (Stany Zjednoczone) o wkładzie Borellego w odkrycie parabolicznych orbit kometarnych i C. Tabarroniego (Włochy) o nowo odkrytym druku ulotnym J. D. Cassiniego, weryfikującego II prawo Keplera na podstawie obserwacji słonecznych. P. B. Miursep (ZSRR) analizował eulerowską teorię ruchu Księżyca, a K. M. Pedersen (Dania) omawiał rozwój kluczowej w astronomii XVIII w. teorii aberracji światła.

Ostatnie posiedzenie Sekcji poświęcone było historii astronomii XIX w. E. Rybka omówił korespondencję petersbursko-krakowską W. Struvego z M. Weisse. Z innych referatów uwagę zwróciło studium R. L. Numbersa (Stany Zjednoczone) o analogii Kirkwooda (1849) i jej roli w kontrowersji na temat kosmogonicznej teorii Laplace'a.

Jerzy Dobrzycki

HISTORIA CHEMII (WRAZ Z FARMACJĄ)

Na XIII Międzynarodowym Kongresie Historii Nauki referaty poświęcone zagadnieniom historii chemii i farmacji były wygłaszane w ramach Sekcji VII, obradującej pod przewodnictwem W. Kuzniecowa w dniach 21—24 VIII 1971. Niezależnie od prac tej sekcji odbyło się 24 VIII specjalne sympozjum poświęcone zagadnieniom nauczania dydaktyki historii chemii w szkołach wyższych, zorganizowane i prowadzone przez wybitnego radzieckiego historyka chemii — N. A. Figurowskiego. Na Kongresie wygłoszono 70 referatów i prelekcji związanych z historią chemii. W kilku przypadkach w miejsce zgłoszonych referatów pojawiły się nowe zapowiedziane programem.

Udział poszczególnych krajów w obradach Sekcji VII przedstawiał się następująco: ZSRR — 22 referaty, Stany Zjednoczone — 9, Wielka Brytania — 5, Francja — 3, Holandia — 3, Japonia — 3, Kanada — 3, Polska — 2, Węgry — 2, Brazylia — 1, Czechosłowacja — 1, NRD — 1, NRF — 1, Rumunia — 1.

Tematykę referatów można podzielić na 3 grupy:

1. Referaty poświęcone zagadnieniom metodologii i periodyzacji historii chemii (np. M. Tanaka, W. I. Kuzniecowa, S. A. Szukarew i inni).